

Millainen on hyvä asiantuntijalausunto ja miten se laaditaan? - asiantuntijan näkökulma

Valviran asiantuntijaseminaari 19.1.2021

Sami Räsänen

Professori, Neurotieteen tutkimusyksikkö, Psykiatria, Oulun yliopisto

Ylilääkäri, yleissairaalapsykiatria, OYS

Kenelle lausuntoja annetaan

- Valviralle tai Aluehallintovirastoille (AVI)
 - Terveydenhuollon ammattihenkilöitä tai toimintayksiköitä koskevissa kantelu- ja valvonta-asioissa
 - Muiden valvonta- ja tutkintaviranomaisten (poliisi, eduskunnan oikeusasiamies, oikeuskansleri) Valviralta pyytämät lausunnot (ammattihenkilön tai toimintayksikön menettely, hoitovirhe-epäily, kuolemansyyn selvittely, jne.)

Lausuntopyyntö

- Yhteydenotto Valvirasta tai AVI:sta – onko mahdollisuus antaa lausuntoa, aikataulu

TAI

- Lausuntopyyntö postissa materiaaleineen
 - Kts. oletko jäävi tai riittääkö asiantuntemus, käykö aikataulu

Toimitettava materiaali

- Lausuntopyyntö
 - Valviran / AVIn esittämät kysymykset + määräaika
- Vireilletuloasiakirjat
- Kantelun vuoksi pyydetyt ja annetut selvitykset
- Potilasasiakirjat
- Reseptiselvitystulosteet lääkärin määräämistä lääkkeistä
- CD ROM levykkeitä sisältäen kuvantamistutkimuksia (+katseluohjelma)
- JÄRJESTÄ MATERIAALI: milloin, missä ja mitä
 - Lääkäreiden merkinnät, hoitajien merkinnät, avohoidon, päivystyksen, sairaalan....

Kysymykset

- **Asiantuntija vastaa lausunnossaan lausuntopyynnössä esitettyihin oman alan kysymyksiin**
- Esim:
 - 1. Onko XX:n tutkimus, hoito, ja kohtelu XX poliklinikalla ollut asianmukaista?
 - 2. Jos tutkimuksissa ja hoidossa on todettavissa epäasianmukaisuutta, olisiko XX:n sairauden kulkuun voitu vaikuttaa toisin toimien? Olisiko voitu välttää hänen menehtymisensä (todennäköisyyden arvio)? Kuinka todennäköisenä pidätte sitä, että potilaan lääkityksellä on ollut osuutta....?
 - 3. Onko asiassa muita seikkoja, joihin haluatte kiinnittää huomiota?
 - 4. Tulisiko asiassa hankkia jonkin toisen erikoisalan asiantuntijan lausunto?
- Mahdollista tuoda esille myös sellaista, joka ei suoranaisesti liity kanteluun, mutta jolla saattaa olla merkitystä ammattihenkilön ja/tai toimintayksikön toiminnan ja/tai potilasturvallisuuden tms. kannalta

Lausunnon rakenne

- Johdanto
- Esitiedot
- Havainnot
- Johtopäätökset
- Allekirjoitus

Johdanto

- Kuka on kannellut ja mistä (voi olla useampiakin)
- Miten asia on edennyt: pyydetyt lausunnot ja selvitykset + annetut selvitykset ja lausunnot ja lyhyt yhteenveto kunkin lausunnon johtopäätöksistä, esim: XX:n antaman selvityksen/lausunnon mukaan hoitosuunnitelmaan on kirjattu hoidon linjaukset, lääkemuutokset ja jatkohoito. XX:n antama hoito on ollut hyvän hoitokäytännön mukaista ja hän ei ole vaarantanut potilasturvallisuutta.
- Valviran / AVIn asiantuntijalle esittämä lausuntopyyntö kysymyksineen
- Lausunnon perustana käytettävissä olleet asiakirjat aikajärjestyksessä
 - Lausunnon perustana oli käytettävissä seuraavat asiakirjat...
 - Jos puutteita, niin yhteys Valviraan
- Auttaa jäsentämään, mitä ja missä on tapahtunut

Esitiedot

- Otsikkona esim. Esitiedot XX:n antamasta hoidosta
- Kanteluun johtaneet tapahtumat riittävin taustatiedoin
 - Esim. XX on sairastanut skitsofreniaa vuosia. Hänen avohoito on XX poliklinikalla ja hän on eläkkeellä. Hänelle on määrätty säännöllinen psykoosilääkitys, jonka hän jättää usein käyttämättä, jolloin potilaan psyykinen tila heikkenee ja hän tulee harhaiseksi.
 - Poimintoja aikajärjestyksessä sairauskertomustiedoista (=annettu hoito), jotka **kuvaavat kantelun kohteena olevaa annettua hoitoa ja sen asianmukaisuutta**. Esim. Potilas hakeutui päivystykseen. XX kirjaa havaintoja potilaan voinnista, itsetuhoisuudesta, lääkevaihdosta, sivuvaikutuksista jne. Voi olla suoria lainauksia. Huomioi sairaanhoitajien merkinnät
 - Tarvittaessa poimintoja kantelusta tai annetusta selvityksestä
- Jos potilaita useampi, niin potilaskohtaisesti jokaisesta potilaasta tiedot
 - Väliotsikkona esim. XX:n hoito

Havainnot

- Havainnot esitietoihin kootuista tiedoista = toteutuneesta hoidosta
- Havainnoissa verrataan asioita tavanomaisiin (hyviin) hoitokäytäntöihin
 - Oliko vointia arvioitu asianmukaisesti. Esim. kirjattu arvio itsetuhoisuudesta annettaessa vapaakulku tms.
 - Oliko diagnostiikka asianmukainen
 - Esim. lääkemääräykset ja sen seuranta, olivatko hoitokäytäntöjen / suositusten ja diagnoosin mukaisia. Voi viitata asianmukaiseen kirjallisuuteen (hoitosuositukset, farmakan ohjeet, oppikirja, lääkärin käsikirja jne.) ja tavanomaisiin (hyviin) hoitokäytäntöihin.
 - Oliko jäänyt tekemättä (= ei kirjauksia), esimerkiksi labraseuranta
 - Oliko kirjauskäytäntö asianmukainen
- Tarvittaessa havaintoja annetuista selvityksistä
 - Esim. jos ristiriitaa potilasasiakirjamerkintöjen kanssa tai ristiriitaa tavanomaisten käytäntöjen kanssa

Johtopäätökset I

- Arvio aineiston riittävydestä
 - Käsitkseni mukaan käytettävissä oleva aineisto on ollut riittävä arvioimaan xx antaman hoidon asianmukaisuutta....
- Vastaukset kysymyksiin perusteluineen
 - Käsitkseni mukaan..
 - Tarvittaessa käytävä ilmi tapahtuman ja seurauksen välinen syy-yhteys ja sen todennäköisyys

Syy-yhteyden varmuus ilmaistaan viitenä asteena

- 1) erittäin todennäköinen = todistettu, muita mahdollisia syitä ei ole
- 2) jokseenkin todennäköinen = todistettu, jos ei muuta tule esiin, on muita mahdollisia syitä, mutta kyseinen syy kaikki syyt huomioiden todennäköisin
- 3) mahdollinen (*mitäänsanomaton, ei voi käyttää ratkaisuperusteena*),
kyseinen syy ei muita todennäköisempi
- 4) jokseenkin epätodennäköinen = todistettu, jos ei muuta tule esiin, on muita todennäköisempiä syitä
- 5) erittäin epätodennäköinen = ei syy-yhteyttä suurimmalla mahdollisella varmuudella

Johtopäätökset II

- **Asiassa ei ole muita seikkoja**, joista haluaisin huomauttaa tai joita haluaisin tuoda esiin.

TAI

- **Asiassa haluaisin tuoda esiin sen..**
 - Esim. XXn hoidossa oli lääkehoidon keskeytys, joka vaaransi potilaan terveyttä. Pitäisi käsitellä sairaalassa ja arvioida oliko yksittäinen...
 - **Toimintayksikön** toiminnan asianmukaisuus: resursointi, kirjauskäytännöt, labraseuranta, ei ohjeistuksia

Johtopäätökset III

- **Asiassa ei tarvitse** hankkia toisen erikoisalan asiantuntijan lausuntoa

TAI

- **Asiassa tulee hankkia...**
 - Esim. hematologian erikoislääkärin lausunto siitä, että oliko leukosyyttien matalilla arvoilla yhteyttä XX:n kuolemaan
 - Esim. Allekirjoittanut ei ole psykoterapiaan perehtynyt asiantuntija ja siten suosittelen psykoterapiaan perehtyneen asiantuntijan arviota XX:n psykoterapeuttisen työskentelyn asianmukaisuudesta

Allekirjoitus

- Kunnian ja oman tunnon kautta allekirjoitettu on pätevä todiste oikeudenkäynnissä
 - Lääkärilausuntojen merkityksestä kirjallisena todisteena on säädetty erikseen terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain 23,1 §:ssä.
 - Laillistetun lääkärin ja hammaslääkärin kunnian ja omantunnon kautta annetulla vakuutuksella vahvistettu todistus tai lausunto on pätevä ilman valallista vahvistusta, jollei tuomioistuimien erityisistä syistä toisin määrää.
 - Vakuutuksen vaikutus on sidottu lausunnon antajan laillistetun lääkärin statukseen, ei virka-asemaan.
 - Käytännössä myös lääkärinlausunnon näyttöarvo saattaa silti merkittävästi rikastua ja mahdollisuudet aineellisesti oikeaan lopputulokseen parantua suullisen kuulemisen avulla. Tässä kuulemisessa voidaan usein hyödyntää etäkuulemistä puhelimitse, koska lääkärin kuulemisessa harvoin on kysymys uskottavuudesta.
(Oikeus.fi, Pekka Koponen)
- Lausunto annetaan itsenäisenä asiantuntijana, ei työnantajan edustajana
- Oppiarvot, ei yhteystietoja

Huomioita

- Käsiteltävät asiat ovat erittäin tärkeitä niin kantelijan kuin kantelun kohteena olevan näkökulmasta
 - Lausunnot aina ajan kanssa ja erityisellä huolellisuudella
 - Perusteellinen lausunto
- Lausunnot ovat työläitä
 - Asianmukaista hoitoa on helpompi ja nopeampi arvioida
- On mukava lukea asianmukaisia merkintöjä ja asianmukaisesti annettua hoitoa ja päinvastoin
- Opettavaista
- Ratkaisut lähetetään tiedoksi

Kiitos mielenkiinnosta!